

ADOPSJON SOM BARNEVERNTILTAK

HVORDAN GIKK DET MED BARNA ?

Rapport fra en etterundersøkelse av adopsjonssaker

April 2009

Barnevernkonsulent Turid Berg

Sammendrag

Undersøkelsen er gjort av alle adopsjonssakene i en mellomstor kommune i Sør-Norge sett i et 20 års perspektiv. Kommunen det gjelder har hatt målsetting om å vurdere adopsjon som barnevernstiltak i saker hvor små barn har vært plassert med langtidsperspektiv. Med støtte fra Høyskolen i Telemark er det i 2008/2009 gjort en etterundersøkelse av sakene, for å se på erfaringer som er gjort med adopsjon som barneverntiltak, og hvordan det har gått med barna som ble adoptert. I undersøkelsen er det foretatt kvalitative intervjuer med adoptivforeldre og adopterte ungdommer som selv har samtykket til å bli intervjuet. Til sammen 13 adoptivbarn/familier deltar.

Undersøkelsen viser at det i alle sakene er omfattende problembelastning hos barnas biologiske foreldre. Det dreier seg om ustabile, psykisk syke, rusbelastede og sosialt svært vanskeligstilte foreldre. I hver femte sak er en av foreldre psykisk utviklingshemmet. Tiden fra barnet plasseres i fosterhjem til adopsjon gis varierer fra 1 til 10 år.

2/3 av barna blir av barnevernet betegnet som skadede/risikoutsatte barn ved plasseringen. Adoptivfamiliene fortelles om urolige, utrygge, følelsesmessig svingende, fysisk puslete og sosialt ukritiske barn, som ikke gråt og søkte trøst. Barna var i varierende grad preget av ustabil tilknytning og fysisk og psykisk omsorgssvikt. 90 % av adoptivforeldrene mener de fikk god og realistisk informasjon før plassering, og omtaler samarbeid med barnevernet som godt.

Minst 1/3 av barna har hatt fysiske helseproblem av mer omfattende grad under oppveksten i adopsjonshjemmet. Noen har dysleksi og lærevansker, mens bare et barn har fått diagnosen ADHD. Flertallet av barna greier seg samlet sett godt. Adoptivforeldrene har i alle sakene investert mye tid og oppfølging i barna, og har gjort en stor innsats for at barna skulle få nødvendig utredninger, tilrettelegging og behandling. 75 % av foreldrene forteller om aktive barn med god sosial kompetanse, mange venner og fritidsaktiviteter. 15 % forteller om moderate problem, mens under 10 % av barna har store problem i dag.

Det har i alle familiene vært full åpenhet om adopsjonen. Flertallet av familiene har ikke opplevd at barna har vært opptatt av eller etterspurt biologiske røtter. De gir i stedet uttrykk for glede ved å ha vokst opp i gode familier, og forteller selv om grei skolegang, gode venner, aktiv fritid og full tilhørighet til familie og nærmiljø.

Undersøkelsen viser at det store flertall av de adopterte barna har greid seg bra. Biologisk arv viser seg tydeligst når det gjelder helse/lærevansker. For øvrig synes kvaliteten på tilknytningen til biologiske foreldre å være den enkeltfaktoren som er mest avgjørende for om barnet vil kunne få god utvikling etter plasseringen. Tiden barnet lever under omsorgssvikt, og graden av omsorgssvikt vil også påvirke, men materialet viser at det er manglende eller usikker tilknytning som gir de største skadene, og de skadene som er vanskeligst å reparere. Undersøkelsen bekrefter at adopsjon har vært en god og riktig løsning for det store flertallet av barna som deltar.

Innholdsfortegnelse:

1. Bakgrunn for rapporten	4
2. Metode og innhenting av data	5
3. Hva fant vi:	6
3.1 Bakgrunnen for at adopsjon ble valgt som tiltak	6
Hvilke barn gjaldt dette	7
Årsak til plasseringen av barna	7
De formelle prosessene	7
Hvor lang tid tok prosessene	10
Biologiske foreldres situasjon i dag	11
3.2 Intervju av adoptivforeldrene	12
På hvilke vilkår ble barnet plassert	12
Hvilke informasjon ble gitt om barnet, barnets bakgrunn og adopsjonsprosessen	13
Barnet ved ankomst	13
Førskolealder/barnehage	14
Barne- og ungdomsskole	14
Videregående skole/arbeid	15
Venner, fritid, kriminalitet og rus	15
Helse/spesielle behov/kontakt med hjelpeapparatet	15
Barnet i dag og tanker om framtiden	16
Hva vet barnet om egen bakgrunn og biologisk familie	16
Adoptivforeldrenes engasjement i og tilknytning til barnet	17
Adoptivforeldrenes tanker om "Åpen adopsjon".	17
3.3 Intervju av barna	20
Hva vet barnet om egen bakgrunn og biologisk familie	20
Hvilke tanker har barnet om adopsjonen	20
Har barnet vært interessert i kontakt med biologisk familie	21
Barnets opplevelse av egen oppvekst	21
Barnets opplevelse av aktuelle situasjon	22
Barnets tilknytning til adoptivfamilien	22
4. Adopsjon som barneverntiltak - politiske føringer	23
5. Konklusjon	26
6. Litteratur/vedlegg	31

Tegningen på forsiden og siste side er laget av barnevernkonsulent Aud Meine

1. BAKGRUNNEN FOR PROSJEKTET

Undersøkelsen baserer seg på materiale i barneverntjenesten i en kommune i Sør-Norge. Kommunen er en mellomstor kommune med 30-40.000 innbyggere. Kommunen har i de siste 20 år hatt en intern målsetting om å vurdere muligheten for adopsjon som barnevernstiltak i noen av de mest alvorlige barnevernssakene. Dette har dreid seg om saker hvor små barn fra 0 til 3 år har vært plassert med langtidsperspektiv og begrenset samvær med foreldrene, og hvor de biologiske foreldrene har hatt store psykiske og sosiale belastninger over lang tid. Så vidt en kjenner til har få andre kommuner hatt en lignende målsetting i sitt barnevernsarbeid i denne perioden. Det vises for øvrig til Turid Vogt Grindes forskningsprosjekt om adopsjon som alternativ til langtidsfosterhjem (basert på gjennomgang av fylkesnemndsvedtak), som er i sin avslutning.

Adopsjon omtales i juridisk litteratur som innenlandsadopsjoner, utenlandsadopsjoner og tvangsadopsjoner. I denne etterundersøkelsen er det tvangsadopsjonene, eller det som også kalles fosterbarnsadopsjoner, som er i fokus. Tvangsadopsjoner som blir gjennomført etter en omsorgsovertagelse er basert på vedtak i barnevernsnemnd eller fylkesnemnd. Det dreier seg om få saker på landsplan.

Hensikten med etterundersøkelsen er å se på erfaringene som er gjort for barneverntjenesten selv, for fosterforeldrene som ble adoptivforeldre, og for fosterbarna som ble adoptivbarn. Gjennom denne formen for egevaluering kan barneverntjenesten lære av de tiltak de igangsetter på et område hvor det finnes lite forskning.

Undersøkelsen er primært gjennomført for å lære av og kvalitetssikre eget arbeid. Fordi en del av funnene er viktige i debatten om bruk av adopsjon som barneverntiltak, offentliggjøres samtidig de viktigste funnene. Personene som er deltagere i etterundersøkelsen er anonymisert.

Følgende problemstillinger er aktuelle:

1. Hvorfor adopsjon ble valgt, under hvilke omstendigheter og på hvilke vilkår
2. Hvordan adoptivforeldrene har opplevd adopsjon kontra det å være fosterhjem
3. Hvordan det har gått med de barna som ble adoptert
4. Var det et bedre alternativ med adopsjon enn langtidsfosterhjem for de aktuelle barna

De politiske og overordnede føringer de siste årene har vært at adopsjon ikke er et ønsket og aktuelt barnevernstiltak. Føringerne i NOU:12 2000 og Stortingsmelding 40 går på at fosterhjems plasseringer i prinsippet er, og skal være midlertidige, og at målet er at alle barn skal tilbakeføres til sine biologiske foreldre. Barnevernsansatte som står i en praktisk virkelighet vet at realitetene er annerledes, og at en del av de barna som tas under omsorg og fosterhjems plasseres tidlig, ofte blir i fosterhjemmet resten av sin oppvekst. Mange barnevernsansatte er dermed opptatt av at adopsjon fortsatt burde være et nyttig og nødvendig supplement for de mest utsatte barnevernsbarna.

Det vises også til at den nye barnevernloven i § 4-20 gir fylkesnemndene mulighet for å frata foreldreansvaret, og gi samtykke til adopsjon i foreldrenes sted. Med andre ord at lovgiver har åpnet for bruk av adopsjon som barnevernstiltak på visse vilkår. Det vises også til at Barn- og likestillingsdepartementet høsten 2008 har gitt klare signal om at adopsjon bør vurderes i flere saker med langvarige fosterhjems plasseringer. (Høringsnotat – Forslag til endringer i barnevernloven, 23.10.08)

Da barnevernssaker generelt, og adopsjonssaker spesielt, er strengt taushetsbelagt, vil det etter all sannsynlighet være vanskelig for forskere utenfra å få tilgang til det aktuelle materialet. En kommune har imidlertid selv tilgang til sine egne saker og sitt eget arkivmateriale. En kjenner ikke til at noen tidligere har gått inn og etterprøvd eller forsket på disse spesielle sakene på kommunenivå.

2. METODE OG INNHENTING AV DATA

Etterundersøkelsen er gjennomført i perioden nooktober 2008 til april 2009. Etterundersøkelsen har vært mulig gjort gjennom økonomisk støtte fra Høyskolen i Telemark. Undersøkelsen har vært gjennomført ved frikjøp av en person en dag pr. uke i 6 mnd. Det har vært tilgjengelig rådgiver fra Høyskolen. Det er to personer som har foretatt intervjuene.

Etterundersøkelsen har vært tredelt.

Den første perioden ble brukt til å finne fram til og gjennomgå aktuelle saker. Fordi det ikke fantes registrer eller spesielle opptegninger over adopsjonssakene i kommunen, var det først og fremst prosjektansvarliges kjennskap til sakene etter 25 års praksis i barneverntjenesten, og gjennomgang av protokoller fra barnevernsnemnd/fylkesnemnd som gjorde det mulig å finne fram til sakene hvor adopsjon hadde vært tema. God assistanse fra arkivansvarlig i barnevern/kommune lettet arbeidet.

I den aktuelle kommunen er det gitt samtykke til adopsjon for 15 barn over en 20 års periode. Av disse 15 ble adopsjonen gjennomført for 13 av barna. Adopsjon har skjedd i saker etter både gammel og ny barnevernlov.

Dokumentene i sakene ble gjennomgått for 15 barn. Det var et omfattende materiale hvor hvert barn hadde flere mapper med mange dokumenter som strekker seg over flere år. Det ble laget et kriteriedokument for hva som skulle trekkes ut av opplysninger i hver sak. Det ble fokusert på kjennetegn ved barna, på årsaken til at adopsjon ble valgt, og på de formelle prosessene som foregikk fra plassering av barnet til adopsjon var gitt. Det ble også gjort søk via folkeregisteret om adoptivforeldrene og de biologiske foreldres aktuelle situasjon.

Den andre perioden ble brukt til å kontakte og besøke alle adoptivfamiliene i deres hjem. Det ble først sendt informasjonsbrev med forespørsel om deltagelse til de 13

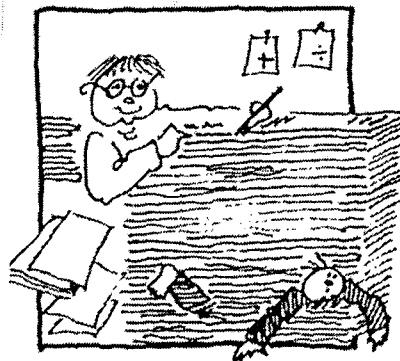
aktuelle familiene, før de ble kontaktet personlig på telefon. Alle ville delta, og mange ga uttrykk for at det var positivt at deres erfaring ble etterspurt. Det ble understreket at vi i tillegg til de voksne gjerne ville snakke med de barna som var voksne nok (fra 17-18 år og oppover) og som ønsket å delta. Ett barn ønsket ikke å la seg intervjuet, de andre sa ja.

Det ble utarbeidet egne intervjumaler for samtalene med foreldre og barn, og samtykkeskjema om deltagelse hvor det ble gjort oppmerksom på at de intervjuede kunne trekke seg på et hvert tidspunkt.

Alle familiene ble besøkt hjemme. Intervjuene ble tatt opp på bånd. Vi fikk god mottagelse, og tilbakemeldinger om at det var viktig spesielt for adoptivforeldrene å gå systematisk gjennom sine erfaringer. Mange hadde funnet fram album og dagbokoppteignelser, og forberedt seg godt til vi kom. Intervjuene av adoptivforeldrene varte i gjennomsnittlig 2 - 3 timer, og med barna i 1 - 1 ½ time. De barn som var voksne nok ble intervjuet alene. Der barna var yngre ble det snakket med en del av barna sammen med adoptivforeldrene om deres tanker om adopsjonen.

Den **tredje** fasen var gjennomgang av opptakene, forståelse av intervjuene og skriving av rapport og fagartikkel.

Det innsamlede materialet er anonymisert når det gjelder navn, kjønn og de mest detaljerte opplysningene presenteres i % og ikke i enkeltbarn. Omfanget av opplysninger som offentliggjøres er drøftet med jurist.

3. HVA FANT VI

3.1 Bakgrunnen for at adopsjon ble valgt som tiltak.

Både gammel og ny barnevernlov har åpnet for at adopsjon kan brukes som barnevernstiltak. Adopsjon er et spesielt tiltak som krever spesielle forutsetninger og spesiell behandling. Tiltaket brukes bare i et fåtall saker.

Det er på denne bakgrunn interessant å se på hvilke barn som ble valgt, bakgrunnen for at adopsjon og ikke bare omsorgsovertagelse ble valgt, hvilke prosesser dette utløste, og hvor lang tid prosessen tok.

Bakgrunns materialet under dette punkt bygger på det skriftlige materialet som forefinnes på barneverntjenestens kontor, dvs. barnas barnevernsmapper, og spesielt dokumentene om formell saksbehandling rundt omsorgsovertagelse/adopsjon. Prosjektleders personlige kjennskap til alle sakene har også vært viktig for å finne fram i de til dels meget omfattende dokumentbunkene.

Hvilke barn gjaldt dette

Kjønn: Undersøkelsen omfatter 15 barn, tilnærmet likt fordelt på gutter og jenter

Alder: Barna er på intervju tidspunktene fra 7 til 24 år

Hvem hadde foreldreansvar ved plassering:

25 % av foreldrene hadde daglig omsorg sammen på plasseringstidspunktet. I 60 % av sakene hadde mor ansvaret alene, mens 15 % av fedre var alene om omsorgen.

Årsaken til plasseringen av barna

Sakene er kategorisert etter hvilke hovedproblematikk som framkommer i de formelle dokumentene (saksframstilling til og vedtak fra barnevernsnemnd/fylkesnemnd) når det gjelder omsorgsovertagelsen:

Alvorlig rusmisbruk hos foreldre	27 %
Generell omsorgssvikt hos foreldrene	66 %
Psykiatrisk syke foreldre	7 %

I alle sakene er det omfattende og alvorlig problembelastning hos foreldrene. Problematikken har vært vedvarende over tid. Det dreier seg om alvorlig og grunnleggende fungeringsproblemer som er godt dokumentert fra flere instanser, som barnevern, sosialtjeneste, politi, psykiatri, rusomsorg osv.

Det er i sakene ofte en kombinasjoner av problembelastning, for eksempel en ustabil mor med psykiske problem, kombinert med en far med rusproblem og ustabil livsførsel. Eller en psykisk utviklingshemmet/evnesvak mor kombinert med en psykisk syk far, eller en far som er dømt for vold og andre overgrep.

I 20 % av sakene er en av foreldrene diagnostisert som psykisk utviklingshemmet.

I alle sakene hadde begge foreldre stor problembelastning. Det store flertallet hadde også selv hatt en vanskelig oppvekst med store sosiale belastninger i forhold til hjem, skole og samfunn. Materialet viser dermed at de aktuelle familiene utvilsomt er barnevernets tyngste og mest problembelastede saker. Problematikken i familiene har ofte gått i arv i generasjoner.

De formelle prosessene

De aller fleste barnevernssaker etter både gammel og ny barnevernlov har startet med en undersøkelse og tilbud om hjelpetiltak. I de fleste saker vil barn få tilstrekkelig hjelp via hjelpetiltak, og bare et fåtall går videre til plassering utenfor hjemmet. Av de barna som blir tatt under offentlig omsorg, vil det igjen bare være et lite mindretall hvor adopsjon anses som et aktuelt, nødvendig og ønskelig tiltak.

Flertallet av sakene i materialet har begynt med en akutt plassering av barnet. Spørsmålet om omsorgsovertagelse er raskt etterpå behandlet i barnevernsnemnd etter gammel lov, eller i fylkesnemnda etter ny lov. Foreldreansvar er i noen av sakene fratatt samtidig. I de fleste sakene har fratakelse av foreldreansvar og samtykke til adopsjon blitt behandlet som egen sak i barnevernsnemnd eller fylkesnemnd senere.

Hjelpetiltak innsatt og utprøvd over tid før plassering

I det store flertall av saker, i litt i underkant av 70 %, er det satt inn hjelpetiltak i familiene før barnet plasseres, enten direkte overfor det aktuelle barnet, eller overfor eldre søsken fordi barnevernet har hatt kontakt med familien over tid. Barnevernet har dermed i flertallet av sakene erfaring med familien, foreldrenes fungering og deres evne til å ta i mot og nyttiggjøres seg hjelp/tiltak.

I de litt over 30 % av sakene hvor hjelpetiltak ikke er prøvd, dreier det seg om nyfødte barn som plasseres ved fødsel. Det er da vurdert å være så stor problematikk, for eksempel med aktivt rusmisbrukende foreldre, sterkt evnesvake eller alvorlige psykisk syke foreldre, at det ikke er tilrådelig for barnet at hjelpetiltak utprøves mens barnet er hos foreldrene.

Barnas alder ved plassering utenfor hjemmet

0 - 1 år	60 % (flertallet plassert ved fødsel)
1 - 2 år	26 %
3 - 4 år	14 %

Tallene viser at hovedtyngden av barna ble plassert som små, dvs. før de var ett år. Nesten halvparten av barna ble fratatt ved fødsel.

Hvordan skjedde plasseringen av barna

En plassering utenfor hjemmet kan skje ved akuttinngrep eller en mer planlagt plassering. Begge typer plassering kan skje med eller mot foreldrenes vilje.

Akutt plassering	86 %
Planlagt plassering/omsorgsovertagelse	14 %
Plassering med foreldrenes vilje	7 %
Plassering mot foreldrenes vilje	93 %

Flertallet av barna ble etter inngrepet plassert midlertidig i barnehjem eller beredskapshjem til fosterhjem var funnet, og/eller omsorgsovertagelse var vedtatt. Barna ble overført til fosterhjem fra ett til seks mnd etter at de var tatt ut av hjemmet. Noen barn ble direkte plassert i fosterhjem.

Hvilke vedtak ble fattet i første instans (barnevernsnemnd/ fylkesnemnd)

Omsorgsovertagelse	60 %
Omsorgsovertagelse og foreldreansvar	40 %
Omsorgsovertagelse med foreldrenes vilje	0 %
Omsorgsovertagelse mot foreldrenes vilje	100 %

Samvær med foreldrene	54 %
Ikke samvær med foreldrene	46 %
Plassering på sperret adresse	74 %
Plassering på åpen adresse	26 %

Det at omsorgsovertagelse og foreldreansvar tas samtidig skjer i de eldste sakene, hvor barnevernsnemndene ofte fattet omfattende vedtak som ga tidlig avklaring av målsetting og tidsperspektiv i sakene. Dette gjøres i mindre grad i saker etter ny barnevernlov og av fylkesnemnda. Materialet viser likevel at fylkesnemnda i spesielle saker kan gi signal om at adopsjon bør være et framtidig tema allerede ved omsorgsovertagelsen. Fylkesnemndas sier i vedtaket at *"barnevernet bør vurdere å komme tilbake med sak om foreldreansvar og samtykke til adopsjon senere"*.

I saker hvor det vedtas sperret adresse og samvær, legges samværene til et nøytralt sted utenfor fosterhjemmet.

Klage på vedtak

Foreldrene kan i barnevernssaker påklage vedtaket til flere overordnede instanser. Flertallet av foreldrene brukte sin klagerett en eller flere ganger. Klagen endrer ikke saken status, dvs. at plasseringen av barna opprettholdes av alle nivåer.

Klage på vedtaket	66 %
Ikke klage på vedtaket	34 %

Alder på barnet når adopsjonssak ble reist

Etter omsorgsovertagelsen er alle barna plassert i en periode i fosterhjem i påvente av utviklingen i saken. Det vektlegges i denne tiden hvordan foreldrenes problematikk utvikler seg, i hvilken grad de greier å følge opp det samværet de eventuelt har fått, og hvordan barnet tilpasser seg og utvikler seg i fosterhjemmet.

Under forutsetning av at barneverntjenesten vurderer det som riktig å satse på adopsjon for barnet, startes en ny formell prosess for å få samtykke til adopsjon i foreldrenes sted. Prosessen startes i noen saker ca. 1 år etter omsorgsovertagelsen. I andre saker tar det lengre tid.

0 - 1 år etter plassering	26 %
2 - 3 år etter plassering	20 %
4 - 5 år etter plassering	7 %
6 - 8 år etter plassering	40 %
9 og over etter plassering	7 %

Hvem ga adopsjonssamtykket

Samtykke til adopsjon kan gis av foreldrene selv, eller av barnevernsnemnd/fylkesnemnd i foreldrenes sted. Foreldrene må da være fratatt foreldreansvaret.

I materialet er det flere foreldre som skifter syn på hva som er best for barnet fra barnet fratras til spørsmålet om adopsjon reises. Flere av foreldrene samtykker dermed selv til adopsjonen.

Foreldrene selv	20 %
Fylkesnemnd/barnevernsnemnd	73 %
Tingretten	7 %

Av de saker som reises om adopsjon gir barnevernsnemnd eller fylkesnemnd enstemmig tilslutning i alle saker bortsett fra en. Kommunen påklager den ene saken til tingsretten, og får medhold. Dette betyr at det ble gitt samtykke til adopsjon i alle saker barnevernet reiste gjennom en periode på 20 år. Fordi noen fosterforeldre blir usikre og ønsker å ha barnevernet i ryggen fortsatt, blir adopsjonen bare gjennomført for 13 av de 15 barna.

Hovedårsak til adopsjonen

Årsakene til at adopsjonssak ble reist var de samme som for omsorgsovertagelsene. Materialet viser at problematikken hos mange av foreldrene ble forverret etter at de ble fratatt barnet.

Hovedformålet med alle adopsjonene var å sikre barnet ro, trygghet og stabile omsorgsrammer i fosterhjemmet.

Vurdering av barnet

De barna barnevernet må plassere utenfor hjemmet har vanligvis opplevd ulike typer og grader av omsorgssvikt i hjemmet. De kan i tillegg være påvirket av traumatiske hendelser som vold, overgrep, eller rus i fosterstadiet. Slike belastnings- og risikofaktorer påfører ofte barnet følelsesmessige skader. I noen tilfeller kan det også medføre fysiske skader og sykdom. Barna i materialet ble av barneverntjenesten vurdert på følgende måte i forbindelse med plassering/adopsjonssaken:

Friskt, ikke skadet barn	33 %
Skadet barn (emosjonelt/relasjonelt)	46 %
Fysisk skadet/sykdom	7 %
Barn med stor psykiatrisk arv	7 %
Barn med risiko etter rus i mors liv	7 %

De barna som vurderes som friske/ikke skadet, ble alle tatt ved fødselen

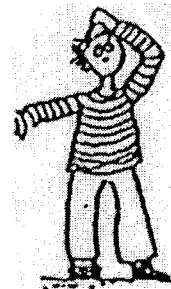
Klage på adopsjonsvedtaket

Adopsjonsvedtaket ble påklaget av foreldrene i 20 % av sakene. Sakene blir behandlet i tingrett og lagmannsrett, men avvises av Høyesteretts kjæremålsutvalg. Beslutningen om adopsjon ble opprettholdt i alle sakene.

Hvor lang tid tok prosessen

Barnets alder når adopsjonen blir gitt

Barnets alder 0 - 1 år	7 %
Barnets alder 2 - 3 år	33 %
Barnets alder 4 - 5 år	14 %
Barnets alder 6 - 7 år	20 %
Barnets alder 8 år og over	26 %

Det yngste barnet var 1 år da adopsjon ble gitt. I flertallet av sakene tok prosessen fra 2 til 5 år. I en sak tok det 11 år fra barnet ble plassert til adopsjonen var endelig. Dette skyldes ikke adopsjonsprosessen i seg selv, men at barnet hadde så store problem at fosterfamilien ønsket å ha barnevernet inne som støttespiller og hjelper. I 14 % av sakene hvor samtykke til adopsjon ble gitt, ble dette aldri iverksatt fordi fosterhjemmet ikke våget å påta seg det fulle ansvaret for barna ut fra deres påførte skader og arvelige risikofaktorer.

Hvor mange instanser behandlet saken i løpet av prosessen

Alle sakene startet med et omsorgsovertagelsesvedtak fattet av barnevernsnemnd/ Fylkesnemnd, og avsluttes med at fylkesmann/Bufetat gir adopsjonsbevilling. En sak må dermed være behandlet i minst to instanser. Flertallet av sakene er behandlet i flere instanser, enten fordi de er anket eller fordi de er behandlet flere ganger..

- 26 % av sakene er behandlet i 2 instanser
- 34 % av sakene er behandlet i 3 - 4 instanser
- 14 % av sakene er behandlet i 5 - 6 instanser
- 26 % av sakene er behandlet i 7 eller flere instanser

De sakene som har vært behandlet i flest instanser er behandlet 8 ganger. (Avgjørelse fra Høyesteretts kjæremålsutvalg hvor sakene avskjæres er da ikke tatt med)

Biologiske foreldres situasjon i dag

Biologiske foreldre er i undersøkelsen ikke kontaktet og intervjuet. En del informasjon er likevel samlet inn ved generelt kjenneskap til familiene. Det er for sammenligningens skyld tatt med også noen faktaopplysninger om adoptivforeldrene.

Det er i det videre materialet bare tatt med tall fra de barn som reelt sett ble adoptert, dvs. 13 barn.

Materialet viser at 7 % av barna har mistet begge sine biologiske foreldre og 15 % har mistet en av foreldrene. Alle dødsfallene antas å skyldes rusrelaterte skader, ulykker og sykdommer. Det betyr at mer enn 20 % av barna som ble adoptert har mistet en eller begge biologiske foreldre. Til sammenligning er ingen av adoptivforeldrene døde.

Av de gjenværende biologiske foreldrene er et av parene fortsatt gift/samboende,

mens resten lever hver for seg. Til sammenligning har et barn opplevd skilsmisse hos adoptivforeldrene.

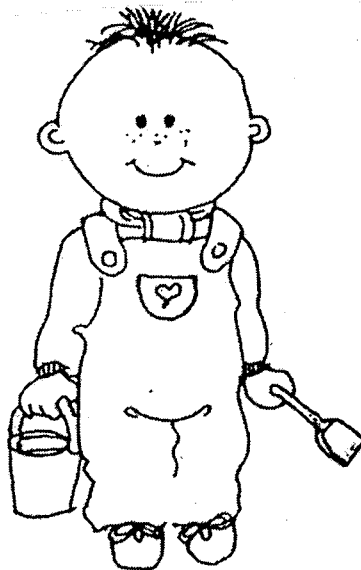
Når det gjelder spørsmålet om biologiske søsken, så viser materialet at 76 % av de biologisk mødrene har andre biologiske barn. Alle mødrene er fratatt også andre barn. Til sammenligning har 70 % av fedrene andre barn. Flertallet av disse er også fratatt andre barn.

Adoptivbarna har i stor grad opplevd å ha søsken i adoptivhjemmene. For 76 % av de barna som ble adoptert, er det andre barn i hjemmet. Søsken er både adoptivforeldrenes biologiske barn, andre adopterte barn eller fosterbarn.

3.2 Intervju av adoptivforeldrene

Alle adoptivforeldrene som har gjennomført adopsjon er kontaktet skriftlig og forespurt om de vil delta i undersøkelsen. Alle svarte positivt, og alle familiene er besøkt hjemme. Foreldre har fått en rekke spørsmål om barnet og om sin opplevelse av adopsjonsprosessen.

Adoptivforeldre til 13 barn er intervjuet.

På hvilke vilkår ble barnet plassert

Flere av de familiene som ble valgt har i utgangspunktet stått på fylkesmennenes daværende lister over adoptivsøkere til norske barn. Andre har meldt seg som fosterforeldre via fylkesbarnevern/Bufetat. Noen familier har ventet på plassering av barn i årevis, og beskriver ventetiden som lang og vanskelig.

Alle adoptivforeldrene sier at barna ble plassert hos dem med et sannsynlig langtidsperspektiv. I over halvparten av sakene skjedde plasseringen med en klar målsetting om adopsjon på sikt. I ca. 40 % var det pekt på muligheten for adopsjon på sikt, men gjort oppmerksom på at utfallet kunne være usikkert. I en av sakene startet det som en vanlig fosterhjemsplassering uten tanket på adopsjon. Adopsjon ble enere tema fordi biologiske foreldre selv ønsket dette for å sikre barnet ro i fosterhjemmet.

Tallene viser at spørsmålet om adopsjon var reist og gjennomtenkt i over 90 % av sakene allerede ved plassering. Sakene ble dermed tilrettelagt for adopsjon fra starten av, for eksempel ved at det ble valgt sperret adresse med samvær på nøytralt sted.

Alle barna var fosterhjemsplassert i minimum et år før adopsjonssak ble reist.

Hvilke informasjon ble gitt om barnet, barnets bakgrunn og adopsjonsprosessen

Mer enn 90 % av adoptivforeldrene svarer at de fikk god og realistisk informasjon om barnet og barnets bakgrunn. De ble informert om hovedårsakene bak plasseringen. I to tilfeller med sterkt skadede barn, gir adoptivforeldrene uttrykk for at de ble informert om at barnet trolig var skadet, men at verken de selv eller barnevernet på det tidspunkt forsto omfanget og konsekvensene av barnas skader.

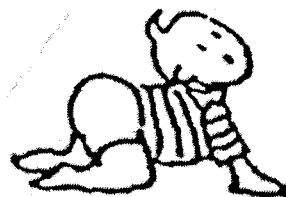
Adoptivforeldrene sier også at de fikk den informasjonen de trengte i forbindelse med adopsjonsprosessen. 40 % synes prosessen tok lang tid, og at usikkerheten i ventetiden var tøff. Flere påpeker at det var rart å stå helt på sidelinjen i barnevernssaken, og ikke ha partstatus, rett til å uttale seg og lignende for et barn som på det tidspunkt hadde vært hos dem over tid, og som de oppfattet som "sitt barn". Bare noen få av foreldrene hadde for eksempel møtt i de formelle avgjørelsesorganene, dette bl.a. for å bevare anonymiteten.

Flertallet av familiene gir tilbakemelding om at de opplevde samarbeidet med barneverntjenesten som godt. Barnevernet var behjelpelig med mer informasjon når det trengtes. De fikk råd og veiledning, og hjelp til å se realistisk på prosessen og sin rolle i saken. Mange så det som svært viktig at barnevernet hadde hatt klar målsetting og strategi i sakene. Opplevelsen av at det var klar styring av prosessen fra barneverntjenesten framheves som viktig.

En familie mente at informasjonen ikke hadde vært god nok, og at de ikke hadde fått nok oppfølging og støtte ut fra de spesielle behov deres barn hadde. I en annen sak hvor foreldrene var usikre på om de våget å overta hele ansvaret for et barn med omfattende helseproblem, hadde fosterforeldrene følt seg noe presset ang. adopsjon underveis. De opplevde dette ubehagelig, og ga tilbakemelding om at det er viktig å være lydhør for når fosterforeldre er klare for å gå fra fosterhjems plassering til adopsjon. I saken ble adopsjon utsatt, og først reist etter ønske fra fosterforeldrene 10 års etter fosterhjems plassering. En løsning alle parter da og nå er vel fornøyd med.

Barnet ved ankomst.

Opplevelsen av barnet ved ankomst varierer med barnets alder og hva det hadde opplevd før plassering.

For de nyfødte og helt små barna fortelles det om gode og uproblematisk overføringer. Flere forteller om en god start ved at de fikk være på barnehjemmet eller i beredskapshjemmet noen dager for å bli kjent med barnet før de selv overtok ansvaret. Flere forteller om overføringen av barnet som en form for fødselsopplevelse, og at tidspunkt og sted har vært viktige milepæler for familien. Mange feirer fortsatt overføringsdagen som en ekstra høytidsdag, har bilder av stedet osv.

For de større barna var opplevelsene mer sammensatt. De familiene som overtok barn på 1 til 2 år beskriver barna som urolige, utrygge, puslete og ukritiske, med tendens til innadvendthet og selvstimulering. De gråt ikke og søkte ikke trøst, og måtte hele tiden ha kontroll på omgivelsene. Alle var preget av utrygg og ustabil tilknytning til tidligere omsorgspersoner. De var krevende og følelsesmessig svingene, og krevde masse tid og tålmodighet i en lang oppstartsfase. Barna var i starten mye syke, og bar preg av både fysisk og psykisk omsorgssvikt. En var så preget av vanstell at det var behov for hjelp på sykehusnivå.

Barna som ble plassert mellom 2 og 3 år beskrives som til dels ekstremt redde, utrygge og grenseløse. De kunne være aggressive, og måtte ha kontroll med og oversikt over alt rundt seg for å roe seg.

Førskolealder/barnehage

Alle familiene forteller at en av foreldrene var hjemme med barna for å skape ro, trygghet og tilhørighet de første årene etter plassering. De benytter etter hvert barnehage, dette primært fordi barnet hadde behov for sosial kontakt med andre barn o.l. Barnehage ble benyttet i form av deltid eller kortidsbarnehage.

Adoptivforeldrenes opplevelse av barnets fungering og atferd i førskolealder:

Ikke problem	46 %
Noe/middels problem	24 %
Store problem	30 %

Barne- og ungdomsskole

Familiene gir følgende tilbakemeldinger om barnas fungering og atferd i barneskolen:

Uproblematisk	55 %
Middels problem	30 %
Store problem	15 %

Der hvor det meldes om problem dreier det seg om lese- og skrivevansker (dysleksi) og generelle lærevansker (kognitivt svake), eller om uro og liten konsentrasjonsevne. Bare et av barna har diagnosen AD/HD. 40 % av barna får ekstra oppfølging i skolesituasjonen.

På ungdomsskolen, som 70 % av barna har gjennomført (de andre fortsatt i barneskolen), skifter bildet noe. Noen av de som hadde problem i barneskolen greier seg nå bedre, mens det hos andre kommer fram tydeligere problematikk.

Uproblematisk	66 %
Middels problem	11 %
Store problem	23 %

Videregående skole/arbeid

38 % av barna har fullført videregående skole, mens 15 % er i videregående skole fortsatt. Av dem som har fullført, er halvparten i dag i arbeid, mens den andre halvparten er i annen utdanning.

15 % som er i arbeid, er i fast arbeid, med normal inntekt og arbeidsforhold. De er i dag etablert i egne boliger med kjærester og normalt voksenliv.

Venner, fritid, kriminalitet og rus

For 75 % av barna forteller foreldrene om aktive barn med mange interesser og god sosial kompetanse når det gjelder lek, utfoldelse, fritidsaktiviteter og venner. For de resterende meldes det om større eller mindre problem sosialt, ved at de skifter venner, bruker opp venner, at vennene vokser fra dem, eller at de lett kommer i konflikter og mister venner.

Ingen av barna i materialet har så langt vært borte i kriminalitet, eller er tatt av politiet for kriminalitet.

Ingen av barna har i dag rusproblem. Et barn hadde en utprøvsperiode på rus i ung voksen alder, som vedkommende greide å komme seg ut av i tett samarbeid med familien.

Helse/spesielle problem/kontakt med hjelpeapparatet

Barna har hatt en del helseproblem, hvor en kan tenke seg at biologisk arv kan ha betydning. 30 % har vært plaget med astma/allergi. Et barn hadde migrene etter plasseringen, noe som forsvant når forholdene rundt barnet ble stabile. For et barn ble det forventet store funksjonskader etter en hard fødsel, uten at noen av legenes prognoser slo til. Både dette barnet og et annet barn med en alvorlig kronisk sykdom, er i dag tilnærmet helt friske, etter god behandling og nitidig oppfølging av foreldrene i oppveksten. For begge barna har det vært behov for stor grad av ekstra oppfølging og tilrettelegging.

Under 10 % av barna er diagnostisert til å ha ADHD eller lignende diagnoser. 15 % har dysleksi. Dette er et lavere tall enn forventet ut fra det generelle inntrykket når det gjelder slike diagnoser hos barnevernsbarn.

15 % av barna er vurdert å ha tilknytningsforstyrrelser, med til dels store identitetsproblem, tilpasningsproblem og atferdsavvik som resultat. Årsaken til forstyrrelsene synes å være ustabil og manglende omsorg i tidlig alder, med foreldre som følelsesmessig ikke har vært tilgjengelige for barnet pga stor egenproblematikk. Materialet viser at det er disse barna som i dag har de klart største problemene.

Skadene synes lagt tidlig. Det avgjørende i denne sammenheng synes ikke å ha vært hvor lenge barnet har vært hos biologiske foreldre, men hvor omfattende og grov omsorgssvikten/manglene har vært i perioden sammen med foreldrene.

Materialet viser samtidig at noen av barna som bodde i biologisk hjem med betydelig omsorgssvikt til de var 2-3 år, likevel har hatt evne til ny tilknytning. Disse barna har hatt overraskende god og normal utvikling etter at de ble plassert, og greier seg i dag godt som voksne/unge voksne. Det gode resultatet skyldes sannsynligvis både adoptivforeldrenes gode omsorgskvaliteter, men åpner også muligheten for at barnas biologiske foreldre har vært i stand til å gi barna en del varme og nærhet i de første viktige årene.

Ingen av barna som ble plassert ved fødsel har tilknytningskader.

Ca. halvparten av barna har i oppveksten hatt kontakt med hjelpeinstanser om PPT og BUP for utredning og tilrettlegging, spesielt i forhold til skole (lærevansker). 40 % av barna har periodevis hatt behov for legehjelp på sykehusnivå.

Barnet i dag og tanker om framtiden

Adoptivfamiliene oppsummerer barnas oppvekst samlet sett på følgende måte:

God oppvekst	55 %
Noe problem	30 %
Store problem	15 %

70 % av foreldrene forventer at deres barn vil greie seg godt framover, og at de enten har, eller vil greie å fullføre utdanning og få seg arbeid. For de resterende er halvparten noe bekymret, mens resten har en større bekymring for hvordan barnet skal greie seg som voksen.

Alle adoptivforeldrene har vært opptatt av å tilrettelegge for barna ut fra deres spesielle behov og forutsetninger. De har vært flinke til å søke hjelp og samarbeide med andre instanser tidlig, og har stått på for at deres barn skal få det beste når det gjelder opplæring, helse, aktivitetstilbud osv. De har ikke vært opptatt av at barna skal bli superflinke, men at de skal få et godt liv og finne sin plass ut fra egne evner og forutsetninger.

Hva vet barnet i dag om egen bakgrunn og biologisk familie

Det har i alle familiene vært full åpenhet om at barna har vært adoptert. Barna har blitt informert gradvis etter alder og modenhet. Foreldrene har etter hvert formidlet den informasjon de selv har hatt om biologisk familie og årsak til adopsjonen. Ingen av familiene har opplevd noen vansker i forbindelse med dette, og sier at i deres familier er dette helt naturlige ting. De har vært flinke til å ta vare på bilder, lage livsbøker osv. om hele barnets oppvekst.

75 % av adoptivforeldrene har ikke opplevd at barna har vært spesielt interessert i hvor og hvem de kommer fra. 15 % har periodevis vært litt interessert. Et barn, for øvrig et av de tilknytningsskadde, har vært svært interessert, nærmest overopptatt av å søke tilbake.

Adoptivforeldrenes engasjement i og tilknytning til barnet.

Alle adoptivforeldrene forteller med stort engasjement, varme, glede og innlevelse om barna sine. Det kommer fram at alle familiene, uten unntak, har investert mye i barna. De har først og fremst brukt mye tid på barna, og har vært opptatt av å skape ro og trygghet, og tilhørighet og tilknytning til den nye familien. Bortsett fra for det aller mest tilknytningsskadde barnet, forteller foreldrene om nære, tette og gode forbindelser mellom dem og barna. De har alle brukt det de har hatt av krefter, evner og oppfinnsomhet for å gi barnet en god oppvekst.

I alle familiene har en av foreldrene vært hjemme på mer eller mindre heltid fram til skolestart. Barnehage er bare benyttet på deltid, og da med utgangspunkt i barnets behov for større lekemiljø og sosial trening. Der barna har hatt behov for spesiell oppfølging, har en av foreldrene vært hjemmearbeidende i hele oppveksten. Det er også investert mye i forhold til å få barnet interessert i aktiviteter, og i å følge opp fritidsaktiviteter.

Foreldrene har også hatt vært åpne for å søke hjelp fra ulike instanser når de mener barnet har trengt det. For noen har dette dreid seg om medisinsk hjelp, og for de fleste om utredning og diagnostisering i forhold til problem på skolen, som dysleksi, andre lærevansker og hyperkinetiske forstyrrelser. Intervjuene viser at foreldrene har stått på for at deres barn skal få den utredning, tilrettelegging og behandling som de har behov for. De har hatt fokus på barnas rettigheter, og har i stor grad oppnådd forbedringer for barnet. Deres gode samarbeid med skole og "hjelperne" har også sikret god effekt av tiltakene.

Alle familiene i undersøkelsen må karakteriseres som ressurssterke. De har trygg materiell standard, gode boliger, god helse og godt nettverk rundt seg. De viser varme, innlevelse og engasjement i barnet, og er opptatt av at barnet skal få utvikle seg ut fra sine ressurser og forutsetninger. De er opptatt av at barnet skal trives, ha et godt liv og utnytte de mulighetene de har på egne premisser. Om barnet velger den ene eller andre utdannings- eller yrkesveien er underordnet, det viktige er at barnet får brukt de evnene det har, gjennomfører og finner sin vei inn i voksenlivet.

Adoptivfamilienes tanker om "Åpen adopsjon"

Rammene for adopsjon har så langt vært *anonyme adopsjoner*, dvs. at barnet plasseres anonymt, og at samvær avskjæres når adoptivforeldrene overtar alle juridiske rettigheter og forpliktelser. Begrepet "åpen adopsjon" brukes i forbindelse med at

det er reist spørsmål om å åpne for samvær mellom barn og biologisk familie også etter en adopsjon.

Alle familiene i undersøkelsen er spurt om hva de tenker om "åpen adopsjon". Alle familiene svarer at de prinsipielt ikke er positive til dette. De forstår at kunnskap om røtter kan være viktig, men er opptatt av at en slik ordning vil bryte med det de mener er aller viktigst ved adopsjon, nemlig ro, stabilitet og avklarte rammer. De mener det i deres sak ville virket forvirrende på barnet, og gjort barnet usikkert på hvor det hører hjemme, hva som videre skal skje osv. De mener at dette følelsesmessig ville ha påvirket barnet, selv om de formelle rammene rundt barnet var aldri så trygge via adopsjonen. De påpeker at formelle rammer er noe de voksne forstår, men det løser ikke barnas følelser, tanker og usikkerhet på hvor de hører hjemme.

Adoptivforeldrene er opptatt av at kontakt med foreldrene vil kunne rive opp gamle traumer hos barna hvis de har opplevd belastende og traumatiske ting i biologisk familie før de ble tatt ut av familien. Flere av familiene har tatt i mot barn med alvorlige tilknytningskader, og de er opptatt av at barnet må få ro til ny tilknytning og tid til egen utvikling.

Over halvparten av de 13 barna ble tatt ved fødsel. Noen av disse fikk avskåret samvær fra starten av, men andre fikk samvær på nøytralt sted. For de som hadde bodd hos biologiske foreldre ble det stopp i samvær for noen, mens andre fikk samvær med foreldrene. Det var i alle sakene tidlig klart at målsettingen var langtidsplasseringer. I forbindelse med at foreldrene ikke fulgte opp samvær, ble spørsmålet om adopsjon aktualisert.

For 25 % av barna var det mer reelle samværsordninger.

For et barn som ble fosterhjemsplassert et år gammel var det samvær over flere år, noe som gjorde barnet urolig, og forstyrret tilknytning og utvikling i fosterhjemmet i sterk grad. Barnet, som i følge senere psykologutredning hadde en grunnleggende tilknytningsskade fra sitt første leveår (desorganisert tilknytningsforstyrrelse), fikk pga samværene ikke ro til ny tilknytning, og ble stadig minnet om og holdt fast i gamle og destruktive mønster. Samværene ble først stoppet i forbindelse med adopsjonssak flere år etter plassering. I tenårene fikk barnet store atferdsproblemer, med omfattende behov for hjelp. Barnet er den i materialet som har hatt størst problem i oppvekst og ungdomsalder.

Et annet barn ble tatt ut fra to rusmisbrukende foreldre da det var 3 år, og kom i fosterhjem 3 ½ år gammel. Det var først bare snakk om fosterhjem, med den ene av foreldrene som aktuell samværspart. Til tross for sine problemer hadde denne foreldren innsikt, og samarbeidet med fosterforeldrene om å forsikre barnet om at det skulle vokse opp i fosterhjemmet. Vedkommende tok etter noe tid også selv initiativ til adopsjon. Adoptivforeldrene sier klart at suksesskriteriene i saken var at barnet av alle parter fikk lov å slå seg til ro og setter røtter, og at det var fravær av konflikt i den kontakt som var med biologisk familie.

Et annet barn ble plassert rett etter fødsel, og hadde samværsordning på nøytralt sted, som bare den ene av foreldrene fulgte opp. Da adopsjonssak ble reist, gikk denne ikke igjennom i fylkesnemnda, med begrunnelse i den ene av foreldrenes rett til samvær. Barnevernet anket til tingretten, og fikk der medhold. For å unngå videre klagerunder snakket fosterforeldrene, den aktuelle foreldreparten og barneverntjenesten sammen for å finne en løsning. Fosterforeldrene åpnet da for fortsatt begrenset kontakt med barnet, og saken løste seg. Forutsetningen for løsning var at foreldreparten ikke hadde laget konflikter, og at vedkommende var innstilt på at barnet skulle ha sitt fulle liv i adoptivhjemmet. Adoptivforeldrene vurderer ordningen som akseptabel fordi den ikke skaper konflikter, men opplever det likevel som en usikkerhetsfaktor som de helst ville ha unngått.

Alle adoptivfamiliene sier at de primært har ønsket adopsjon for å kunne gi barnet et nytt liv hos dem, uten samvær med biologiske familie. De regner med at barnevernet ville valgt fosterhjem hvis samvær var viktig for barnet, slik at dette spørsmålet er vurdert og ryddet av veien før plassering med tanke på adopsjon velges.

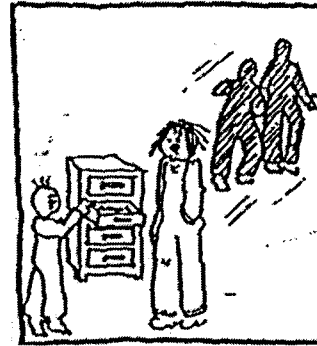
Adoptivforeldrene gir uttrykk for at de er usikre på om de ville våge å stå alene, uten å ha barnevernets myndighet og kompetanse i ryggen, i en ordning med "åpen adopsjon". De har stor skepsis til hvordan de skulle greie å administrere og gjennomføre samvær med foreldre som med stor sannsynlighet ville ha omfattende problematikk, det være seg ustabile, psykisk syke, evnesvake eller rusbelastede foreldre. Flere av adoptivforeldre er skeptiske til om de ville ønsket og våget å ta i mot barn på slike premisser. De sier at de opplever at litt av vitsen med adopsjon er borte hvis de juridiske rammene skal endres i retning av "åpen adopsjon".

Prosjektleders erfaring fra 30 år i barnevernet samsvarer med dette. Det er ikke de vanlige, men de helt spesielle sakene, som blir valgt ut og tilrettelagt for adopsjon. Foreldre i slike saker har vanligvis så stor egenproblematikk at de sjelden evner å se barna og deres behov. Mange av dem er følelsesmessig ustabile, de har liten innsikt og begrenset evne til refleksjon, og lever ofte ustabil. Flertallet ville dermed være ute av stand til både å følge opp en samværsordning stabilt, og til å gjennomføre gode samvær til beste for barnet. De vil i en samværssituasjon være opptatt av seg selv, sin sorg, sitt savn, og sine rettigheter til barnet, og ikke av barnet.

I de vanskelige og konfliktfylte sakene vil "åpen adopsjon" også gi muligheter for at foreldrene kan fortsette og føre kampen rundt sine barn videre. Juridisk vil de ikke kunne kreve barnet tilbake, men de vil kunne påvirke barnet og skape uro og usikkerhet på det følelsesmessige og praktiske plan i en slik grad at fordelene med adopsjon faller bort.

3.3 Intervju av barna

Halvparten av barna i utvalget var på intervjutidspunktet 17 år eller eldre. De ble alle forspurt om å delta i undersøkelsen. Seks av barna fra 17 til 24 år er intervjuet, et barn avsto. De er snakket med uten adoptivforeldrene tilstede. Barna er spurt om sin opplevelse av egen oppvekst og aktuelle situasjon. De er også spurt om hva de vet om biologiske familie, og hva de i dag tenker om at de ble adoptert.

De øvrige barna er fra 7 til 15 år. Noen av barna er snakket med om det å være adoptert sammen med adoptivforeldrene.

Hva vet barna om egen bakgrunn og biologisk familie

Alle barna gir uttrykk for at det alltid har vært full åpenhet om at de var adoptert. Alle gir også uttrykk for at de vet noe om hva slags familie de kommer fra og hvorfor de ble adoptert. De viser fram bilder og livsbøker som er laget fra de var små, og forteller om hvor adoptivforeldrene hentet dem, at de fortsatt feirer dagen de kom til adoptivfamilien som en ekstra bursdag osv. Et barn har hatt et brev fra barnevernet om bakgrunnen for adopsjonen. Dette har vært et viktig dokument for å kunne snakke om og forstå det som skjedde.

Alle mener at de vet det viktigste, og at deres adoptivforeldre har gitt videre informasjonen de selv fikk ved plassering. De vet alle hvilke hovedproblematikk som var aktuell i deres sak. Ingen sier at de har vært, eller er nysgjerrige på sine biologiske foreldre. Noen av barna er litt mer nysgjerrige på om de har biologiske søsken, og i tilfelle hvordan det har gått med dem.

Hvilke tanker har barna om adopsjonen

Alle barna gir uttrykk for at de er glade for at de ble adoptert. De regner med at det var et riktig valg som en gang ble tatt for dem av "noen" (de har ikke et klart bilde av systemet som bestemte dette). De mener de har fått flere muligheter og et bedre liv i sine nye familier enn de ville hatt i opprinnelsesfamiliene. Flere bruker ord som at "*de er sjeleglade for adopsjonen*", at det "*er viktig å høre helt til i en familie*" og at "*adopsjon var det beste og sikreste*".

Flere gir uttrykk for at systemet har vært "*heldige med valg av familier, så kjekke familier som vi er kommet til*". En sier at det pga helseproblem var avgjørende viktig med foreldre som var i stand til å følge opp og sikre vedkommende nødvendig hjelp/behandling.

På spørsmål om de har tenkt på hva alternativet til adopsjon hadde vært, er alle usikre.

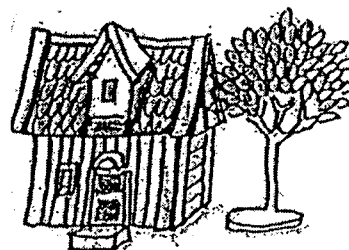
Ingen har tanker eller forestillinger om hvordan det hadde blitt hvis de hadde blitt i sine opprinnelsesfamilier. De har heller ingen klare forestillinger om hva forskjellene hadde vært hvis de bare hadde blitt plassert i "fosterhjem".

Ingen av de 6 intervjuede barna har opplevd at det å være adoptert har gjort dem annerledes. Ingen er mobbet pga dette, selv om noen kan ha vært litt irriterte over enkelte "dumme kommentarer".

Alle sier at de selv er helt åpne på at de er adoptert fordi det for dem er en naturlig ting. De forteller likevel ikke hvem som helst at de er adoptert, fordi de ser på dette som en personlig opplysning som det er naturlig å dele med venner og personer de er trygge på. Noen forteller samtidig med glimt i øyet at de av og til bruker dette bevisst for å gjøre seg interessante overfor nye venner, nærmest som et "sjekketriks".

Har barnet vært interessert i kontakt med biologisk familie

Bare et av de 6 intervjuede barna har erfaring med samvær med en biologisk foreldre fra en tidlig periode i oppveksten. Barnet opplevde at det den gangen var greit nok, men ønsker i dag ikke ytterligere kontakt med annen biologisk familie.

Ingen av de øvrige barna sier at de har lyst til eller føler behov for kontakt med biologisk familie. Ingen av barna over 18 år har så langt gjort noe for å få vite mer om biologisk familie, eller ta kontakt med dem. De opplyser at de føler at de allerede har en familie, og at de har nok med det.

Det er i materialet noen kjønnsforskjeller. Guttene er klarest på at de ikke er interessert i å oppsøke røtter. Jentene viser noe mer usikkerhet, og holder spørsmålet mer åpent, med svar som "*kanskje senere*" og lignende.

Det kom under intervjuene fram at internett er en ny kanal både for å finne ut om, og å bli oppsøkt ang. adopsjonen. Barn fortalte at de hadde opplevd å "*bli søkt etter på nettet*", primært av søsken. Dette hadde utløst usikkerhet og følelsen av å bli presset til "*kontakt før de egentlig ønsket det selv og var modne for det*".

Barnets opplevelse av egen oppvekst

Alle de intervjuede barna gir uttrykk for at de har hatt en god og trygg oppvekst. De bruker ord som: "*Det var et perfekt sted å vokse opp*", og "*det kunne ikke vært bedre*" osv. Andre beskriver at de har hatt tålmodige foreldre som har stått på for å hjelpe dem, og gir uttrykk for at dette har vært viktig. Barna gir uttrykk for varme og

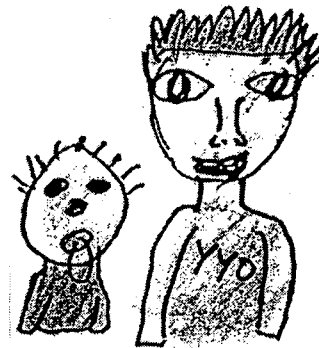
empati når de snakker om familien sin.

En tredel av ungdommene opplevde å ha hatt noe problem på barne- og ungdomsskolen, knyttet til lærevansker eller uro. De var fornøyde med den hjelpen de hadde fått med tilpasset undervisning. De andre mente de hadde hatt en helt alminnelig skolegang uten spesielle problemer.

Alle de intervjuede hadde fullført, eller var i gang med videregående skole. De eldste hadde fullført videregående skole, og ingen hadde avbrutt utdanningsløpet. De to eldste var i fast jobb, hadde flyttet ut og etablert seg.

Alle opplyser at de har hatt mange venner i oppveksten, og at de har vært aktivt med i fritidsaktiviteter. En opplyser å komme en del i konflikter i forhold til venner.

Ingen av ungdommene opplyser å ha hatt problem med rus eller kriminalitet i oppveksten. En av ungdommene hadde i ung voksen alder (etter utflytting fra hjemmet) rotet seg bort i et narkomiljø, og hadde misbrukt rus i en avgrenset periode. Vedkommende tok selv affære for å komme ut av dette, og lykkes med god hjelp av familien.

Flere av ungdommene opplevde at de hadde helseproblem som delvis hemmet dem i oppveksten. Alle understreker hvor viktig det var at de hadde foreldre som kunne støtte, hjelpe og tilrettelegge rundt dette, slik at det ble lettere for noen å leve med, og for andre å vokse det av seg.

Flertallet av barna har vokst opp i stabile familier, uten skilsmisser/familiekonflikter. Den ene som har opplevde skilsmisse sier at dette var uproblematisk fordi foreldrene var venner og samarbeidet, og barnet kunne opprettholde god kontakt med begge.

Barnets opplevelse av aktuelle situasjon

Alle de intervjuede gir uttrykk for at de i dag er i en god livssituasjon. De kan være usikre på videre utdanningsvalg og lignende, men ingen av dem opplever å ha store eller alvorlige problem.

De som har hatt helseproblem i oppveksten er i dag i en bedre situasjon hvor de har bedre kontroll med sykdommen, og denne ikke hindrer dem i forhold til utdanning og arbeid.

Barnets tilknytning til adoptivforeldrene

Alle de intervjuede ungdommene forteller med varme og positive ord om sine adoptivforeldre og sin familie. De gir uttrykk for stor grad av tilhørighet til familien, og tilknytning til sine

adoptivforeldre. De viser i ord og uttrykk at de er trygge på at de har foreldre som alltid har vært der for dem, og fortsatt vil være der for dem framover.

Alle gir uttrykk for at de føler seg som alminnelige ungdommer i alminnelig gode familier.

4. ADOPSJON SOM BARNEVERNILTAK. POLITISKE FØRINGER

Adopsjon mot foreldrenes vilje er regnet som et svært inngripende tiltak overfor foreldre. Tiltaket har i liten grad vært benyttet, og da bare i saker med stor alvorlighetsgrad og overveiende sannsynlighet for langtidsplassering.

Både gammel barnevernlov av 1953 og ny barnevernlov av 1992 har gitt mulighet for adopsjon. I gammel barnevernlov gikk dette ikke fram av lovteksten, men ble slått fast av Høyesterett i 1982. (RT 1982 s. 1687) I nåværende lov reguleres spørsmålet om fratakelse av foreldreansvar og samtykke til adopsjon i barnevernlovens § 4-20.

Spørsmål om foreldreansvar og adopsjon kan bare avgjøres av fylkesnemnda. Foreldreansvaret må være fratatt for at samtykke til adopsjon kan gis. Det stilles følgende vilkår når det gjelder adopsjon:

- a) det må regnes som sannsynlig at foreldrene varig ikke vil kunne gi barnet forsvarlig omsorg, eller barnet har fått slik tilknytning til mennesker og miljø der det er, at det etter en samlet vurdering kan føre til alvorlige problemer for barnet om det blir flyttet og
- b) adopsjon vil være til barnets beste og
- c) adoptivsøkerne har vært fosterforeldre for barnet og har vist seg skikket til å oppdra dette som sitt eget og
- d) Vilkårene for innvilgelse av adopsjon etter adopsjonsloven er tilstede.

Det har over tid vært gitt ulike signal om i hvilke grad adopsjon er et akseptabelt og ønskelig tiltak i barnevernet. Tiltaket ble tidligere brukt sporadisk av noen kommuner, men har alltid vært forebeholdt de få og spesielle sakene med omfattende problembelastning.

En undersøkelse fra 2000 som gjennomgikk adopsjonssaker i fylkesnemnda fra 1994 til 1998, viser at det har skjedd en tydelig nedgang i antall saker som blir fremmet av

kommunene. Undersøkelsen viser også at fylkesnemndenes behandling av sakene var blitt mye grundigere i perioden, og at viktige prinsipielle spørsmål ble drøftet. (Lene Lauritsen 2000)

Befringutvalget sier i 2000 (NOU 2000:12 Barnevernet i Norge)

"Samtidig som adopsjon mot foreldrenes vilje er et svært inngripende tiltak som bryter mot det biologiske prinsipp, kan det være grunnlag for å diskutere nærmere om det bør være en økt bruk av adopsjon i de tilfeller der det likevel er klart at det er snakk om langsiktige fosterhjems plasseringer."

St.melding nr. 40 fra 2001-2002 behandler spørsmålet om adopsjon mot foreldrenes vilje, og sier følgende:

"Adopsjon etter barnevernlovens § 4-20 er eit særdeles inngripande tiltak, og ein bør vise varsemd med å gjere endringar som kan innebere ein auke i talet på slike adopsjoner. I en omtalt forskningsrapport (Lene Lauritsen 2000) blir det hevda at adopsjonsamtykke etter barnevernlova ikkje bør gjevast i dei tilfella der ein ser det som bra for barnet å ha kontakt med sine biologiske foreldre. Barne- og familiedepartementet deler dette synspunktet og er oppteken av korleis ein best kan sikre at adopsjonssamtykke ikkje blir gjeve der det er ønskjeleg med samvær med biologiske foreldre."

Dette ble av praksisfeltet oppfattet som et klart signal om at adopsjon var et lite ønskelig tiltak i barnevernssammenheng. Antallet saker falt dermed ytterligere.

Stortingsmeldingen behandler også spørsmålet om "Åpen Adopsjon", men går ikke inn for dette.

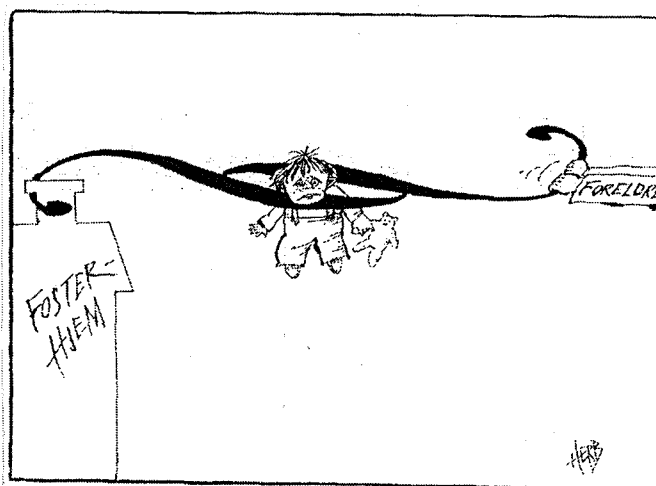
Inkorporering av **FNs Barnekonvensjon** og **Den Europeiske menneskerettskonvensjonen (EMK)** i det norske lovverket i 1999, med virkning fra 01.10.03, har fått stor betydning når det gjelder vurdering av spørsmålet om adopsjon. Det er spesielt EMK artikkel 8 nr. 1 om "*Retten til familieliv*" som er ansett som sentral. Det er trolig at dette ytterligere har redusert antall saker som er reist etter barnevernlovens § 4-20. I Den Europeiske menneskerettighetsdomstols praksis er det likevel lagt til grunn at barneverntiltak, også de mest inngripende, kan være nødvendig i et demokratisk samfunn for å ivareta barnets behov for omsorg.

Barne- og likestillingsdepartementet drøfter spørsmålet om adopsjon som barneverntiltak i et høringsnotat i forbindelse med forslag til endringer i barnevernloven av 23.10.08. Bakgrunnen er at ulike fagmiljøer over tid har vært bekymret for at adopsjon i så liten grad benyttes som barneverntiltak.

Det framkommer i høringsnotats punkt 6 oppsummering av en del viktig informasjon om bruken av adopsjon som barneverntiltak i Norge. Informasjonen nedenfor om rettspraksis, statistikk og forskningsresultater er hentet fra notatet.

Høyesterett har med hjemmel i den tidligere barnevernlovens § 20 avsagt 14 dommer om fratakelse av foreldreansvar med sikte på adopsjon. Med et unntak er alle enstemmige om at foreldreansvaret skulle fratras med "*adopsjon for øye*". Høyesterett

har etter ny barnevernlov behandlet tre saker om adopsjonssamtykke etter § 4-20. I de to første var konklusjonen at samtykke ikke skulle gis, med hovedbegrunnelse i betydningen av samvær med biologiske foreldre. Dommene var ikke enstemmige.

Høyesterett i traff i april 2007 avgjørelse i den tredje saken. Det åpnes her i større grad enn tidligere for bruk av adopsjon som barneverntiltak. Dommen nedprioriterer betydningen av samvær med biologiske foreldre. Det legges i stedet vekt på barnets tilknytning til fosterhjemmet, og betydningen av adopsjon som et bedre, tryggere og mer forutsigbart tiltak for barnet. Det pekes også på den uro som foreldrene har, og kan komme til å utøve overfor barnet. Høyesterett viser også til at EMD legger vekt på barnets eget ønsker og barnets spesielle behov for sikre og rolige livsbetingelser i fosterhjemmet. Dommen var enstemmig.

Høringsnotatet oppsummerer også viktig **statstikk** på området. Det vises til at antall barn under omsorg av barnevernet har økt fra 6000 på slutten av 1980 årene til 7200 i 2006. Antall fosterbarnsadoptionsjoner er i samme periode redusert. I 2006 ble 23 barn, eller 0,3 % av omsorgsbarna under 18 år adoptert. I 2007 var tallet 27 barn. Av disse er sannsynligvis noen frivillige adopsjoner, slik at antall tvangsadoptionsjoner i praksis er lavere. Dette viser at adopsjon i dag er et lite brukt barneverntiltak.

Høringsnotatet henvises til forskning som viser at adopsjon gir tryggere og mer forutsigbare oppvekstrammer enn fosterhjems plassering, på grunn av mulighetene foreldre har til å kreve tilbakeføring. *"En undersøkelse av Bohman og Sigvardsson fra 1985 viste for eksempel til at ved en alder av 15 år var det ingen forskjell mellom adoptivbarn og "vanlige" barn, mens det gikk dårligere med både fosterbarn og tilbakeførte barn. Også flere andre utenlandske undersøkelser konkluderer med at tidlig adopsjon generelt gir det beste utfallet hva angår barnets tilknytning og dets kognitive, emosjonelle og atferdsmessige utvikling, sammenlignet med barn som plasseres i fosterhjem eller institusjon."*

Det henvises videre til at fagfolk mener adopsjon bør brukes i større grad enn i dag der barn har vært lenge i fosterhjem, der målsettingen er langvarig plassering, og hvor

kontakten med foreldrene har blitt redusert over tid.

Departementets oppfatning er på dette grunnlag at det i større grad enn i dag bør legges til rette for at barn som trenger det får nytte godt av adopsjon som barneverntiltak. Departementet mener det ikke er nødvendig å endre loven for å få til dette. De mener der i mot at det er nødvendig å justere praksis, og at det er opp til kommunene å ta stilling til om adopsjon er til barnas beste, og om det bør legges fram sak om dette for fylkesnemnda.

Det oppleves at forslaget er blitt godt mottatt i norske kommuner, og at departementet her gir et viktig signal om at adopsjon igjen er et barneverntiltak som kan og bør vurderes i spesielle saker.

5. Konklusjon

Norske og utenlandske studier viser at det går bedre med adoptivbarn enn med fosterbarn, og at adopsjon gir sikrere oppvekstrammer enn langtids plassering i fosterhjem. Den aktuelle undersøkelsen bekrefter dette.

Alle barna i den aktuelle undersøkelsen kommer fra familier med omfattende sosial- og helsemessig belastning. Det er ut fra dette overveiende sannsynlig at alle barna ville blitt værende i langvarige plassering utenfor hjemmet uansett adopsjon eller ikke. Det reelle valget for barna sto dermed ikke mellom oppvekst i biologisk familie og adopsjonsfamilie, men mellom langtidsfosterhjem og adopsjon.

Tallene i materialet viser at generell omsorgssvikt fra foreldrenes side er hovedårsak i flertallet av sakene (66 %). Av disse er igjen hver tredje diagnostisert som psykisk utviklingshemmet. Det er dermed på foreldresiden en klar overvekt av foreldre som mangler evner og personlige forutsetninger for å yte omsorg og ta ansvaret for barn. Der mødrene har andre barn, er også andre barn fratatt av lignende grunner. Alvorlig rusmisbruk hos foreldre utgjør til sammenligning under 25 % av sakene.

Mer enn 75 % av de aktuelle barna har hatt god utvikling og er i dag i en god livssituasjon. Mindre enn 10 % av barna har ved undersøkelsestidspunktet omfattende problem med seg selv eller utagerende atferd, mens 15 % har moderate problem som er under kontroll og i god utvikling. Undersøkelsen viser at flere barn enn forventet har hatt fysiske helseplager, mens færre enn forventet har hatt hyperkinetiske forstyrrelser. En relativt høy andel har hatt lærevansker, og mange har hatt behov for tilrettlegging og spesiell oppfølging i skolesituasjonen.

Adoptivfamiliene framstår alle som ressurssterke. De har trygg og god levestandard, de har vært to foreldre og de har hatt gode og stabile nettverk. De har investert mye tid og krefter i å skape ro, trygghet og gode oppvekstrammer rundt barnet. De har hatt fokus på barnets behov, og har vært raske til å søke og ta i mot hjelp når det har vært behov for det. Adoptivforeldrenes innsats og evne til å takle

utfordringer har utvilsomt medført at barna har fått maksimal hjelp og tilrettelegging f. eks. i skolesituasjonen.

Adoptivforeldrene sier at informasjonen de fikk om barnet og barnets bakgrunn ved plasseringen har vært viktig for dem. De har i stor grad gitt informasjonen videre til barna. Adoptivforeldrene gir også klare tilbakemeldinger om viktigheten av at barnevernet var klare når det gjaldt målsetting. De understreker at det betydde mye at det var tydelig og klar styring av de formelle prosessene rundt barnet, det de betegner som *"en stø hånd på rattet"*. Flere forteller at de opplevde det underlig å selv ikke være part i en sak som gjaldt det barnet de allerede hadde hatt hos seg i flere år.

Alle sakene i utvalget startet som tradisjonelle tvangssaker i barnevernet. Det er interessant at det til tross for dette utgangspunktet, likevel skjer en prosess, hvor nesten 25 % av foreldrene ender opp med selv å samtykke til at barnet adopteres av fosterforeldrene. I et tilfelle tar en forelder til og med selv initiativ til adopsjonen med begrunnelsen: *"Jeg vil at mitt barn skal få et bedre liv enn jeg selv fikk. Barnet mitt skal vite hvor det skal vokse opp, og få ro der"*. (Vedkommende pendlet i egen barndom flere ganger mellom hjem, barnehjem og fosterhjem)

Det var i sakene også generelt et relativt lavt nivå når det gjaldt anker til overordnede instanser. I 15 % av sakene ble alle ankemuligheter utnyttet i flere omganger, mens det for resten var få anker, og i en del saker ikke anker i det hele tatt. Tallene og prosjektleders kjennskap til sakene tyder på at mange av foreldrenes egenbelastning her spilte en viss rolle. Dvs. at en del av foreldrene ikke maktet å stå i det, og at mange "ga opp" fordi de følte seg avmektige.

Undersøkelsen viser at alle barna i materialet har hatt gode, og det som må karakteriseres som optimale oppvekstvilkår i sine adoptivfamilier. Til tross for dette går det ikke like bra med alle. Selv om den aktuelle undersøkelsen gjelder et begrenset antall barn, er den spesiell fordi prosjektleder i sakene både kjenner biologiske foreldre og barnas bakgrunn, de formelle barnevernsprosessene rundt plasseringene, og nå har snakket med de aktuelle aktørene. De eldste sakene er på denne måten fulgt i et perspektiv på mer enn 20 år, noe få andre undersøkelser har hatt mulighet til. For å lære mer om hva som er viktig i denne typen barnevernssaker er det interessant å se på hvilke enkeltfaktorer som synes å kjennetegne, eller være utslagsgivende i de sakene hvor det oppstår problem.

Undersøkelsen viser at fosterforeldre som tar i mot barnevernsplasserte barn har mange utfordringer. De tar i mot barn som har opplevd og er preget av ulike grader og omfang av omsorgssvikt, og de mottar barn med biologisk arv når det gjelder fysisk og psykisk helse, evner og ressurser. En vanlig forståelse på dette området er at problemene for barnet ofte øker med omfanget av omsorgssvikt og tiden barnet har vært utsatt for slik svikt.

Undersøkelsen bekrefter ikke dette. Det er i materialet barn som har levd med det som utenfra sett er opplevd som grov og alvorlig omsorgssvikt i sine første leveår (opp til

3 år). Barna har på plasseringstidspunktet vært sterkt preget av omsorgssvikt. Med god omsorg, stabile rammer, ro og trygghet rundt seg har disse barna likevel hatt en god utvikling, og lever i dag helt normale liv. Barna er solskinnshistorier, og eksempler på at barn kan hjelpes tilbake til normalt liv hvis tiltakene som settes inn er gode og riktige. Prosjektleder vurderer at hovedårsaken til disse barnas gode utvikling ligger i at de, til tross for sin tøffe start, etter plassering evnet å knytte seg til sine nye omsorgspersoner. Tilknytningsprosessen var i flere av sakene ikke uproblematisk, og den tok tid, men den lot seg gjennomføre med de nye omsorgspersonenes store kjærlighet, tålmodighet og klokskap. Det at barna evnet å gå inn i ny tilknytning kan også tyde på at det i den første fasen av barna liv må ha vært noe varme, nærhet og tilknytning til biologiske foreldre.

De barna som hadde manglende og/eller forstyrret tilknytning i tiden de bodde hos biologiske foreldre, er de barna i materialet som i dag klart skiller seg ut med mest og alvorligst problematikk. I saker hvor det i tillegg har vært samvær som har holdt ved like den vanskelige tilknytningen (manglende, utrygg og desorganisert tilknytning), er problemene størst. Utryggheten og lojalitetskonfliktene har for disse barna vært store. De har i praksis aldri fått slå seg til ro, og har hatt sterke reaksjoner på alle endringer i livssituasjonen. I tenårene har de fått identitetsproblem med store utslag. Det må i disse sakene erkjennes at barneverntjenesten på tidspunktet for plassering ikke hadde den nødvendige kompetanse til å forstå hvor fundamentalt skadet disse barna var, og hvilke hjelp de trengte.

Tilknytningsskader hos barn synes ut fra dette å være den enkeltfaktoren som gir størst risiko når det gjelder barnas utvikling, og som mest påvirker deres mulighet for å nyttiggjøre seg ellers gode tiltak. Materialet viser at selv barn som blir tatt relativt tidlig ut av hjemmet (før det er et år) kan ha store tilknytningsskader. Adoptivforeldre som har opplevd dette, stiller i ettertid spørsmål ved om det var riktig å adoptere bort disse barna. De spør om det hadde vært bedre både for barna og dem om det hadde vært en fosterhjems plassering med større mulighet for tett oppfølging fra det offentlige.

Alvorlighetsgraden av tilknytningsskader reiser også spørsmål ved hvor lenge det skal satses på hjelpetiltak i hjemmet, og hvor raskt barn bør tas ut av familier hvor foreldrene ikke evner å møte barnets behov for kontakt, nærhet og følelsesmessig trygghet og tilknytning. Undersøkelsen viser, ikke overraskende, at barna som er tatt ut av hjemmet raskt, dvs. ved fødsel/kort tid etter fødsel, er de barna som i dag greier seg best.

Gjennomgangen av de formelle prosessene rundt plasseringene/adopsjonene, viser at de gamle barnevernsnemndene ofte var tøffere, og mer villige til å gå lengre enn de nåværende fylkesnemndene i alvorlige barnevernssaker. Det er klar skilnad i hvordan barnevernsnemnda og fylkesnemnda har behandlet de aktuelle sakene i materialet. Barnevernsnemnda fatter i mange saker omfattende vedtak hvor de tar omsorgen og foreldreansvaret samtidig, avskjærer samvær og plasserer barnet på sperret adresse med tanke på langtids plassering/adopsjon. De behandler så senere en sak hvor de anbefaler adopsjon. Vedtakene viser også at nemndene var raske til å

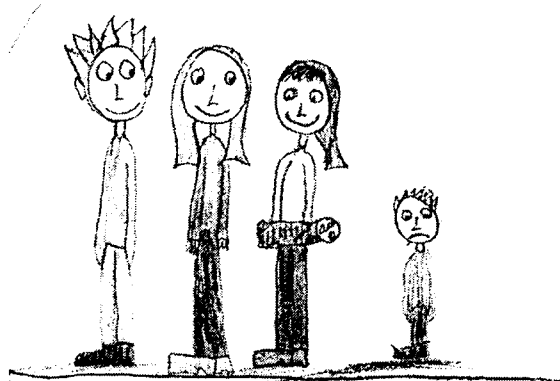
nekte eller stoppe samvær der de mente dette ikke var til barnets beste. De var også tidlig klare på at barnet hadde behov for en langtids plassering i saker med stor problembelastning hos foreldrene. Bakgrunnen var at nemndene ofte kjente familiene godt, fordi de hadde behandlet familien en rekke ganger og fulgt deres utvikling over tid. Dette i forbindelse med både hjelpetiltak og eventuelle plasseringer av søsken.

Barnevernsnemndas vedtak som ble anket til overordnet myndighet, ble opprettholdt, dvs ikke underkjent eller endret av ulike ankenivåer. Dette tyder på at det ikke bare var en enkelt kommunes barnevernsnemnd som var spesiell i de aktuelle sakene, men at dette i denne tidsperioden var akseptabel juridisk forståelse.

Med den nye barnevernloven av 1992 og fylkesnemndssystemet er mye endret. Loven er i seg selv endret, slik at omsorg vanligvis tas for seg, og at foreldreansvar tas senere, da som regel for å bane vei for en adopsjon. Med andre ord at det må gå noe tid (1-2 år) mellom de ulike inngrepene. Praktiseringen av loven er også blitt mer rettsliggjort. Det er blitt mer fokus på rettigheter, og erfarne barnevernsarbeideres inntrykk er nok at juridiske betraktninger ofte veier sterkere enn barnevernfaglige utredninger og skjønn. Fylkesnemndene gir indirekte i tillegg en del signal om at de opplever barnevernet som "partiske", og er opptatt av å innhente sakkyndige og andre som mer "nøytralt" kan opplyse sakene. Resultatet er at mange barnevernsarbeidere opplever det som vanskeligere å få fokus på barnet, og at foreldrenes rettigheter i praksis i en del saker står sterkere enn barnas rettigheter.

Det er likevel ikke tvil om at også fylkesnemndene tar de tyngste barnevernssakene på alvor. Det er i materialet eksempler på at fylkesnemnda som førstinstans vedtar både omsorgsovertagelse og stopp i samvær, samtidig som det gis signal om at saken trolig vil bli en langtids plassering. Det sies videre i det samme vedtak *"at barnevernet senere må vurdere å komme tilbake med sak om foreldreansvar og adopsjon"*.

Det er også verdt å merke seg at alle saker unntatt en som er reist av den aktuelle kommunen, har gått igjennom i første instans, dvs. i barnevernsnemnd eller fylkesnemnd. Den ene som ikke gikk i gjennom i fylkesnemnda, ble vedtatt i tingretten. Det har dermed vært medhold i alle sakene. Resultatet viser at det formelle apparatet tar sakene på alvor, og at det er store muligheter for å få gjennomslag hvis sakene reises og utredes grundig.

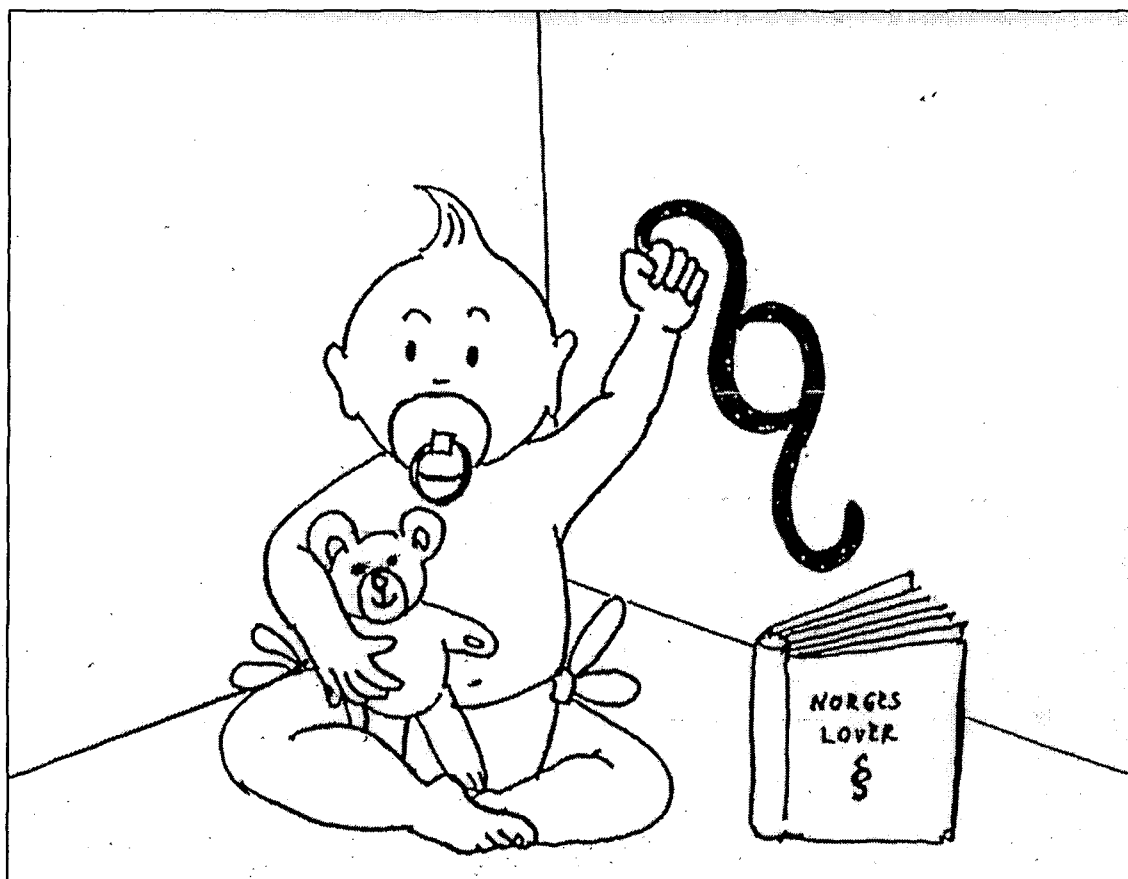

Jonas B. 11 år

Det skal bli interessant å se hvordan barnevernfeltet tar i bruk de signal om mer bruk av adopsjon som nå er gitt fra Barn- og likestillingsdepartementet. Det er å håpe at de erfaring som er innhentet gjennom denne etterundersøkelsen kan bidra til at barneverntjenester landet rundt endrer praksis, og igjen ser muligheten for å bruke adopsjon som barneverntiltak i spesielle sakene hvor forholdene ligger til rette for det.

Ut fra resultatene i undersøkelsen gis følgende anbefalinger:

- ✓ Barneverntjenesten i kommunene bør se de muligheter som ligger i adopsjon som barneverntiltak både for små barn og større barn hvor det er snakk om langtidsplassering i fosterhjem og liten kontakt med biologiske foreldre.
- ✓ Barneverntjenestene bør ønske å ta i bruk adopsjon som barneverntiltak til beste for de mest vanskeligstilte barna.
- ✓ Barneverntjenesten bør ha kompetanse, styrke og mot til å utrede og reise saker om adopsjon for fylkesnemnda.
- ✓ Fylkesnemnda bør kompetanse, styrke og mot til å vedta adopsjon når sakene reises og vilkårene er oppfylt.

LITTERATUR:

- Lov om barnevern av 1953
Lov om barneverntjenester av 1992
NOU 12: 2000 Barnevernet i Norge (Befringutvalget)
Stortingsmelding nr. 40 2001-2002 Om barne- og ungdomsvernet
Høringsnotat – Forslag til endringer i Lov om barneverntjenester, 23.10.08
- Jarmund Veland: Hvordan gikk det med barnevernets barn? Resultat fra barnevernsarbeid i 5 kommuner i Rogaland, Senter for arbeidsforskng,1993
Elisabeth Backe-Hansen: Adopsjon som barneverntiltak – faglig godt, men likevel ikke ønsket?. Norges Barnevern nr. 3 / 4 - 2000
Vigdis Bunkholdt: Mellom relasjonell kontinuitet og relasjonell stabilitet. Et dilemma for barnevernet. Norges Barnevern nr. 2 – 2002
Vigdis Bunkholdt: Biologi eller psykologi som grunnlag for beslutninger i barnevernet – hva skal ha størst plass? Norges Barnevern nr. 1 – 2003
Mona Sandbæk: Verdier og faglige problemstillinger knyttet til det biologiske prinsipp i barnevernet. Norges Barnevern nr. 3 – 2003
Odd Leitnes: Når barnets beste taler for adopsjon. Norges Barnevern nr. 3/2007
Sigrun Saur Stiklestad: Det biologiske prinsippets skiftende anvendelse. Norges Barnevern nr. 3- 2008
Lena R. L Bendiksen: Fratagelse av foreldreansvar og adopsjon som barneverntiltak En rettsvitenskaplig analyse, Det juridiske fakultet, høsten 2007
Lene Lauritsen: Samværsrett mellom biologiske foreldre og barn etter en tvangsadopsjon. Hefte for Kritisk Juss, 2000 (27) nr. 3
Sten-Erik Clausen og Lars B. Kristofersen: Barnevern 1990 -2011. En longitudinell studie av registerdata. Norges Barnevern nr. 3 – 2008

VEDLEGG:

- Brev til adoptivforeldrene datert 30.10.08
- Intervjuskjema - adoptivforeldre
- Intervjuskjema – adoptivbarn
- Samtykkeskjema – adoptivforeldre
- Samtykkeskjema - adoptivbarn

Barneverntjenesten i X kommune

Navn på adoptivforeldre
Adresse

30.10.08

ETTERUNDERSØKELSE AV ADOPSJON SOM BARNEVERNSTILTAK

Barneverntjenesten i X har de siste 20 årene hatt en målsetting om å forsøke å få til adopsjon i saker hvor små barn blir plassert tidlig, og hvor det samtidig er minimale muligheter for at barnet noen gang kan tilbakeføres til biologiske foreldre. Da adopsjon bare velges i helt spesielle saker med stor problembelastning, dreier det seg om et fåtall saker. I X kommune dreier det seg om 13 barn i perioden.

Barnevernet ønsker nå å gå tilbake og se på:

- Hvorfor adopsjon ble valgt
- Hvordan prosessen rundt adopsjonen var, hvor lang tid den tok, hvor mange instanser som var inne osv.
- Hvordan det har gått med de barna og familiene hvor adopsjon ble gjennomført

Dere er en av de familiene hvor adopsjon ble valgt og gjennomført.

Vi håper dere vil være positive til å delta i den etterundersøkelsen barneverntjenesten i X vil gjennomføre i de kommende månedene. Fordi adopsjon de siste årene fra politisk hold har vært lite akseptert som tiltak i barnevernssaker, vurderer vi det som viktig å få fram mer opplysninger om hvordan det rent faktiske har gått med de barna som er blitt adoptert. Dette for å få mer fokus på problemstillingen, og få gjennomslag for at adopsjon bør være et aktuelt tiltak i de få, men spesielle sakene, hvor fosterhjemsplassing i hele barnets oppvekst er alternativet, og hvor kontakt med biologisk opphav ikke anses som et gode for barnet.

Det er som dere vet i barnevernet ofte en kamp mellom barnas beste og foreldrenes rett til barnet. Det vi kaller det biologiske prinsipp, dvs. foreldrenes rettigheter i slike saker, er de siste årene politisk og juridisk styrket. Dette til stor fortvilelse for oss som står i barnevernets hverdag, og ser hvordan barn sitter år etter år i fosterhjem uten at deres framtidige familiesituasjon avklares.

Det er pr. i dag i ferd med å reise seg en protest mot den styrkingen som har skjedd av det biologiske prinsipp i Norge. Barnevernet i X håper at vår lille undersøkelse skal kunne bidra med mer kunnskap om hvordan adopsjon har virket, og på hvilke måte dette har vært viktig for både adoptivforeldrene og barna det gjelder. Så langt vi kjenner til, har det ikke vært gjort lignende undersøkelser i andre kommuner. Vi kjenner heller ikke til at andre kommuner har hatt en målsetting om å

tilrettelegge for adopsjon der det etter en samlet vurdering viser seg riktig og muli.

X kommune har fått støtte til å gjennomføre undersøkelsen fra Høyskolen i Telemark. Resultatene vil bli publisert både innad i kommunen, og utad i politiske, juridiske og barnevernfaglige miljøer.

Målsettingen med undersøkelsen er å finne ut mer mer om adopsjon var et godt og riktig tiltak.

Undersøkelsen skal gjennomføres av Turid Berg, som mange av dere forhåpentligvis husker fra den barnevernsprosessen dere var igjennom. Turid har jobbet i barnevernet i X i mer enn 25 år, og hadde som barnevernleder fra 1989 til 2005 en finger med i mange avgjørelsene. Hun kjenner dermed fra før de fleste av sakene og mange av dere. Turid er i dag seniorkonsulent i barneverntjenesten, og er leder av fosterhjemsteamet ved kontoret.

Undersøkelsen skal gjennomføres ved besøk til adoptivfamiliene.

Det er ønskelig å snakke med alle dere adoptivforeldrene. Det er også ønskelig å snakke med barna der de er gamle nok, der de selv ønsker det, og de r dere som foreldre mener det er forsvarlig å snakke med dem. Om, og i tilfelle hvordan, barna skal snakkes med, vil bli drøftet med dere som foreldre i forkant av besøkene. Fordi det er ønskelig å få fram både barn og foreldres syn, understrekes det at vi ønsker å snakke med barna som er 15 år og over så langt dette er mulig.

Vi håper på positiv respons, og at alle vil være med. Dere har gjennom undersøkelsen en unik mulighet til å bli hørt, og få fram deres synspunkter på om adopsjon er viktig, hvorfor det er viktig, hvordan prosessen bør gjennomføres og følges opp osv,

Vi ber dere ta kontakt for å gjøre avtaler på:

XXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXXX

Hvis dere ikke selv tar kontakt vil dere bli kontaktet.

Hilsen

Barnevernleder

Turid Berg
Seniorkonsulent

Kopi: Høyskolen i Telemark, v/veileder Ellinor Young

PROSJEKT: ADOPSJON SOM BARNEVERNTILTAK

INTERVJUGUIDE - adoptivforeldre - sak nr.

Gjelder adoptivbarn:

Adoptivforeldre:

Dato:

Intervjuet gjennomført av:

1. OM ADOPSJONSPROSESSEN

- 1.1 Når kom barnet til dere (dato og hvor gammelt barnet var)
- 1.2 På hvilke vilkår kom barnet (fosterhjem, for adopsjon, sperring av adresse, samvær osv)
- 1.3 Hva fikk dere vite om barnets og familiens bakgrunn
- 1.4 Hvordan opplevde dere barnevernsprosessen
- 1.5 Når og hvorfor ble adopsjon aktuell
- 1.6 Hvordan opplevde dere adopsjonsprosessen
- 1.7 Samarbeidet med barneverntjenesten, informasjon osv.

2. BARNETS OPPVEKST

- 2.1 Barnet da det kom til dere
- 2.2 Første leveår (utvikling, spesielle ting)
- 2.3 Andre og tredje året
- 2.4 Fjerde og femte året
- 2.5 Barnehage (tilpasning, sosialt samspill, utvikling, problem)
- 2.6 Barneskole
- 2.7 Ungdomsskole

2.8 Videregående skole/annen utdanning

2.9 Venner

2.10 Fritidsinteresser/aktiviteter

2.11 Spesielle problem, sykdommer, skader (fysisk og psykisk)

2.12 Er barnet henvist til og har fått hjelp fra hjelpeinstanser (PPT, BUP, habilitering, spesialpedagogiske hjelp i skolen, fysioterapi, medisinsk behandling osv)

3. BARNET I DAG

3.1 Alder

3.2 Gjennomført utdanning

3.3 Planlagt utdanning

3.4 Arbeid

3.5 Familiesituasjon (stiftet egen familie, barn)

3.6 Venner/omgangskrets

3.8 Fritidsaktiviteter

3.9 Kriminalitet, rus, ustabil livsførsel osv

3.10 Behov for hjelp fra hjelpeinstanser (hvilke instanser og hva slags hjelp, for eksempel sosialhjelp, psykiatrisk hjelp, tilrettelagt arbeid)

3.11 Er i stand til å forsørge seg selv, i tilfelle hvordan

3.12 Adoptivforeldrenes tanker om barnets utvikling framover (hva ønsker, håper og tror dere ...)

4. TANKER RUNDT ADOPSJONEN

4.1 Hva vet barnet om sin bakgrunn og om at det er adoptert

4.2 Har barnet vært, og er barnet opptatt av sin bakgrunn og av at det er adoptert

- 4.3 Er barnet nysgjerrig på sitt biologiske opphav
- 4.4 Har barnet etterspurt kontakt med biologisk opphav
- 4.5 Hvilke arvelige egenskaper, sykdom og skade tenker dere i dag at barnet kom til dere med.
- 4.6 Fikk dere nok informasjon, og var dere godt nok forberedt på hva barnet kunne ha med seg av egenskaper og skader fra arv/miljø
- 4.7 Hva tenker dere i dag om at adopsjon ble valgt som tiltak
- 4.8 Ville noe vært annerledes hvis plasseringen i stedet hadde blitt en langvarig fosterhjemsplassing (hva ville vært forskjellene)
- 4.9 Fordeler og ulemper ved adopsjon slik dere ser det i dag
- 4.10 Hva har vært viktigst for barnet og for dere ved adopsjon kontra langvarig fosterhjemsplassing
- 4.11 Hvilke råd vil dere gi til barnevernet i Norge når det gjelder adopsjon som barneverntiltak framover (Bør det brukes mer, mindre, prosessen rundt m.m)
- 4.12 Hvis det hadde vært mulig at adoptivbarn kunne hatt kontakt med sin biologiske familie (såkalt *åpen* adopsjon), ville dere ønsket det

5. ADOPTIVFORELDRENE'S AKTUELLE SITUASJON

- 5.1 Familiestatus (gift, skilt, død, andre barn)
- 5.2 Arbeid/økonomi
- 5.3 Helse
- 5.4 Kontakt med barnet der det har flyttet hjemmefra
- 5.5 Ble plasseringen/adopsjonen slik dere hadde tenkt ?
- 5.6 Hvis dere hadde fått valget om igjen, ville dere fortsatt valgt adopsjon
- 5.6 I tilfelle hvorfor

6. Min vurdering:

- 6.1 Adoptivforeldrenes engasjement i barnet (skala fra 0 til 10)
- 6.2 Adoptivforeldrenes tilknytning til barnet (skala fra 0 til 10)
- 6.3 Adoptivbarnets tilknytning til hjemmet/foreldrene (skala fra 0 til 10)
- 6.4 Har barnet hatt problem i oppveksten (skala fra 0 til 10)
- 6.5 Har barnet i dag personlige problem eller begrensinger eller tilpasningsproblem

PROSJEKT: ADOPSJON SOM BARNEVERNTILTAK

INTERVJUGUIDE - adoptivbarn - sak nr.

Barn:

Adoptivforeldre:

Dato:

Intervjuet gjennomført av:

1. OM ADOPSJONSPROSESSEN

1.1 Hva vet du om din bakgrunn:

- Biologiske foreldre
- Biologiske søsken
- Hvorfor du ikke kunne vokse hos biologiske familie
- Hvorfor du ble adoptert bort
- Når du kom til dine nåværende foreldre

1.2 Hva tenker du i dag om at du ble adoptert

1.3 Har du tenkt på alternativet hvis du ikke var blitt adoptert.

1.4 Hvordan tror du det hadde vært annerledes hvis du hadde vokst opp i fosterhjem

1.5 Har du hatt kontakt med biologiske familie

1.6 Har du hatt lyst til å vite mer om, eller ha kontakt med biologisk familie

1.7 Har du snakket med adoptivforeldrene dine om dette

2. OPPVEKSTEN DIN

2.1 0 - 5 år (småbarn, barnehagealder)

2.2 6 - 12 år (barneskolealder)

2.3 13 - 16 år (ungdomskolealder)

2.4 16 - 18 år (videregående skole)

2.5 Etter 18 år

2.6 Venner

2.7 Fritid

2.8 Helse (spesielle sykdommer, skader fysisk og psykisk)

2.9 Kriminalitet, rusbruk og lignende

2.10 Har du fått hjelp fra noen instanser (spesialtiltak i skolen, PPT, BUP osv)

2.11 Hvordan tenker du selv at oppveksten sin har vært

3. DIN SITUASJON I DAG

3.1 Alder

3.2 Bosted

3.3 Sivilstand/familiesituasjo

3.4 Utdanning

3.5 Arbeid

3.6 Helse (har du fått behandling, vært innlagt, i tilfelle for hva)

3.7 Økonomi

3.8 Nettverk

3.9 Kriminalitet, rus osv

3.10 Får du hjelp fra noen instanser, i tilfelle hvalslags

3.11 Kontakten din i dag med adoptivfamilien

3.12 Har du tatt, eller har du tenkt å ta kontakt med din biologiske familie i framtiden

4. AVSLUTTENDE SPØRSMÅL

4.1 Hva tenker du om at du er adoptivbarn, har det vært greit, har det gjort at du har følt deg annerledes osv.

5. MIN VURDERING

5.1 Barnets tilknytning til adoptivhjemmet (skala fra 0 til 10)

5.2 Barnets interesse for biologisk familie (skala fra 0 til 10)

5.3 Opplever barnet selv at det har hatt problem i oppveksten

5.4 Opplever barnet selv at det i dag har personlige eller tilpasningsmessige problem

5.5 Andre merknader

SAMTYKKE

Vi samtykker med dette til å delta i etterundersøkelsen som _____ gjennomfører angående adopsjonssaker i barnevernet i 2008/2009.

Vi er informert om at deltagelsen er frivillig, og at vi kan trekke oss på et hvilket som helst tidspunkt i prosessen.

Vi er informert om at resultatet av undersøkelsen vil bli anonymisert, og at resultatene vil bli samlet i en sluttrapport. Rapporten vil danne grunnlag for en fagartikkel om emnet: Adopsjon som barneverntiltak.

Vi samtykker til at Turid Berg og eventuelt en medhjelper snakker med oss om vår adopsjonssak.

..... / -200

.....

.....

Intervjuer:

Medhjelper:

SAMTYKKE

Jeg samtykker med dette til å delta i etterundersøkelsen som gjennomføres angående adopsjonssaker i barnevernet i 2008/2009.

Jeg er informert om at deltagelsen er frivillig, og at jeg kan trekke meg underveis i samtalen.

Jeg er informert om at resultatet av undersøkelsen vil bli anonymisert, og at resultatene vil bli samlet i en sluttrapport. Rapporten vil danne grunnlag for en fagartikkel om emnet: Adopsjon som barneverntiltak.

Jeg samtykker til at Turid Berg og eventuelt en medhjelper snakker med meg.

..... / - 200

.....
Barnets navn

Intervjuer:

Medhjelper: